

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
KKV-FEJLESZTÉS**

Időszak:

2012. május

Dátum:

2012. május 30.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
GAZDASÁGKUTATÓ ZRT.

STRATEGOPOLIS
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI ÉS STRATÉGIAI KUTATÓ KÖZALAPÍTVÁNY

Vezetői összefoglaló

A hazai KKV- szektor makrogazdasági környezetét csökkenő GDP-termelés, és foglalkoztatás jellemzi. A GDP az előzetes adatok szerint az előző év azonos időszakához képest 1,5%-kal csökkent. A foglalkoztatási ráta 58,4%-ra csökkent, azonban az aktivitási ráta kissé növekedett elsősorban az aktívan munkát keresők számának növekedése miatt. Az infláció 5% felett volt az év eddigi szakaszában. A KKV-k várakozásait vizsgáló kutatások szerint a vállalkozások nem optimisták a közeljövő kilátásai tekintetében, bár a pesszimizmus kissé csökkenő mértékű.

A forint árfolyama a korábbiakhoz képest gyenge és változékony, ami a hazai KKV-k számára nem kedvező, mert ők alig exportálnak, és a gazdálkodás kiszámíthatósága is csökken.

A KKV-k banki hiteleinek állománya valamivel 4000 milliárd forint feletti szinten maradt, ez 2009 közepe óta alig változik, így a KKV-k hitelállománya a válság utáni kialakult szinten van. A KKV-szektor külső finanszírozásában nem várható jelentős változás, az MNB felmérése szerint a hitelfeltételek szigorodása mellett, a hitelkínálat szinten maradásra lehet számítani. Viszonylag kedvező a kép a kockázati tőke-finanszírozás területén, ahol nagyrészt a JEREMIE program hatására növekszik a befektetések volumene, ugyanakkor ez a piac nagyságrendekkel kisebb, mint a hitel és az eszközalapú finanszírozás piaca.

Az újonnan alapított vállalkozások száma valamelyest csökkent az első negyedévben, de egyelőre nem lehet megállapítani, hogy ez a szabályozási feltételek változásának ideiglenes hatása-e, vagy pedig tartós tendencia.

A KKV szektor általános jellemzése

Jelen fejezetben kiemelésre kerülnek a szektor helyzetét jól jellemző mutatók. A kialakított alapindikátor készletnek megfelelően rendre közlésre kerülnek a legfrissebb releváns adatok, az összehasonlíthatóság érdekében közölve néhány megelőző időszak mutatóit is. A közlés áttekinthető táblázatos formában valósul meg, a tendenciák jelen részben csak megállapításra kerülnek, értékelés, elemzés nem történik, csak a tendenciákra és fontos tényekre mutatunk rá.

Az alapadatok bemutatásán belül a következő kérdéskörök kerülnek tárgyalásra:

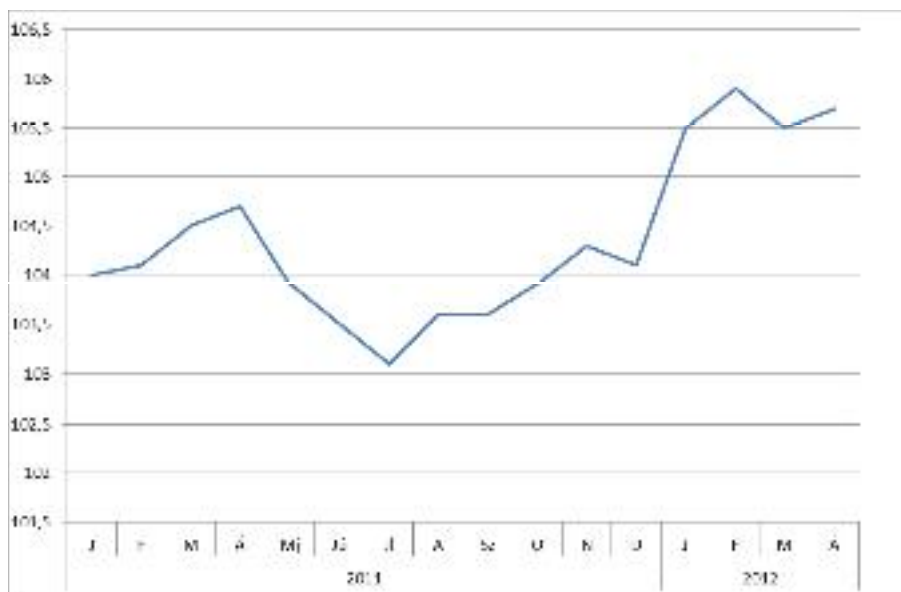
- A KKV-k makrogazdasági környezetét jellemző adatok
- Vállalkozások száma
- Konjunktúra adatok (indexek)
- A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

A KKV-k makrogazdasági környezetét jellemző adatok

Alapvető fontosságú (és a KKV-k helyzetét jelentős mértékben determinálja is) az a makrogazdasági környezet, amelyben a vállalkozások tevékenykednek. Ezen belül az egyik legfontosabb mutató a növekedés alakulása. Az első negyedévben a szezonális és naptári hatással kiigazított bruttó hazai termék 1,2 százalékkal csökkent.

Az infláció szintén az alap adatok körébe sorolható. A 2. táblázatban jól látható, hogy a különböző fő csoportokban eltérő mértékű volt az árszínvonal változása. Külön kiemelendő az üzemanyagok árának változása, amely a gazdaság egészének (és így a KKV-knak is) jelentős mértékben befolyásolja a lehetőségeit.

1. FOGYASZTÓIÁR-INDEX HAVONTA (ELŐZŐ ÉV AZONOS HÓNAPO=100)

Forrás: KSH

Az árfolyam alakulása szintén determinálja valamilyen mértékben a lehetőségeket, mivel a hazai valuta árfolyam ingadozásai számos módon hatnak a KKV-k gazdasági teljesítményére. A kedvezőtlen nemzetközi tendenciák következtében a hazai fizetőeszköz euróhoz viszonyított értéke meglehetősen hektikus ingadozást mutatott.

Szintén érdekes kérdés a beruházások mértékének alakulása, mivel ez már valamilyen formában az üzleti döntéshozók várakozásait is tükrözi. Áttekintve a gazdasági ágak szerinti bontását a volumenindexeknek – bár vannak különbségek – összességében nem lehet nem érzékelni a beruházási hajlandóság jelentős csökkenését.

1. A NEMZETGAZDASÁGI BERUHÁZÁSOK VOLUMENINDEXEI GAZDASÁGI ÁGAK SZERINT (ELŐZŐ ÉV AZONOS IDŐSZAKA=100)

Kód	Nemzetgazdasági ág	2011				
		J–M	Á–Jú	Jl–Sz	O–D	J–D
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	99,4	96,4	116,1	111,7	106,8
B	Bányászat, kőfejtés	197,0	84,1	172,4	112,8	126,0
C	Feldolgozóipar	138,4	121,6	127,3	118,4	124,2
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	139,2	97,2	70,3	85,2	91,9
E	Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	81,2	83	75,4	97,6	87,0
F	Építőipar	92,9	72,7	80,4	72,3	79,0
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	99,0	94,1	90,2	99,2	95,9
H	Szállítás, raktározás	67,7	73	87,9	75,5	76,7
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	92,2	79,6	92,5	90,8	88,6
J	Információ, kommunikáció	85,4	67,7	90,8	95,2	85,7
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	106,0	90,1	74,0	70,6	81,6
L	Ingatlanügyletek	79,9	82,1	73,4	82,1	79,6
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	94,3	119,6	119,7	102,4	107,4
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	94,9	98,8	75,4	142,1	102,1
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	67,3	81,2	128,3	126,3	100,1
P	Oktatás	154,7	94,2	70,5	63,7	80,2
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	121,9	175,2	137,7	138,7	142,2
R	Művészet, szórakoztatás, szabad idő	92,7	125,9	69,7	96,3	94,8
S	Egyéb szolgáltatás	140,3	73,8	104,5	87,2	93,8
	Összesen	99,3	93,5	94,6	95,5	95,5

Forrás: KSH STADAT

A GE Capital áprilisi felmérése¹ szerint a magyarországi kkv-k várhatóan visszafogják beruházásaikat, míg a többi kelet-európai országban a beruházási kedv lassú élénkülése figyelhető meg. A magyar kkv-k egynegyede optimista a növekedési kilátásokkal kapcsolatban. A felmérés szerint a beruházásokra 1594 milliárd forintot fordítottak a kkv-k, idén ennél 4 százalékkal kevesebbet terveznek. A cégvezetők többsége a beruházásokat állami vagy EU-támogatásból finanszírozná (Csehországban és Lengyelországban például elsősorban a kereskedelmi bankokhoz fordulnának). Az alacsony beruházási kedvet a bizonytalan gazdasági környezetre vezették vissza a megkérdezettek. Jellemzően helyettesítő vagy pótló beruházásokat terveznek a hazai kkv-k, szemben a kapacitásnövelő fejlesztésekkel.

A foglalkoztatás helyzete és a munkanélküliségi adatok számos tényező függvényeként alakulnak, továbbá rendkívül jól tükrözik a gazdaság általános állapotát. A munkanélküliségi ráta 11% körül kezd stabilizálódni, amely nagyságrendileg 3 százalékponttal nagyobb a válság előtti

¹ http://www.budapestbank.hu/info/sajtoszoba/images/attach/Budapest_Bank_beruhazas_kutatas_2012_0416.pdf

értéknél. Némi optimizmusra ad okot, hogy –az egyébként uniós összehasonlításban is rendkívül rossz – aktivitási arányunk folyamatos javuló tendenciát mutat, ugyanakkor a foglalkoztatási ráta az első negyedévben kissé csökkent.

2. A MUNKAVÁLLALÁSI KORÚ NÉPESSÉG GAZDASÁGI AKTIVITÁSA NEMENKÉNT

Időszak		Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Gazdaságilag aktívak	Gazdaságilag nem aktívak	Munkavállalási korú népesség	Aktivitási arány	Munkanélküliségi ráta	Foglalkoztatási ráta
		ezer fő					%		
2008.	J–M	3 787,9	332,3	4 120,2	2 354,3	6 474,5	63,6	8,1	58,5
	Á–Jú	3 808,9	318,8	4 127,7	2 348,7	6 476,4	63,7	7,7	58,8
	Jl–Sz	3 860,3	326,8	4 187,1	2 284,2	6 471,3	64,7	7,8	59,7
	O–D	3 820,4	336,0	4 156,4	2 311,4	6 467,8	64,3	8,1	59,1
2009.	J–M	3 704,3	402,3	4 106,6	2 350,3	6 456,9	63,6	9,8	57,4
	Á–Jú	3 732,0	400,7	4 132,7	2 317,4	6 450,1	64,1	9,7	57,9
	Jl–Sz	3 723,4	434,9	4 158,3	2 290,9	6 449,2	64,5	10,5	57,7
	O–D	3 718,5	441,6	4 160,1	2 280,5	6 440,6	64,6	10,6	57,7
2010.	J–M	3 658,9	497,8	4 156,7	2 285,8	6 442,5	64,5	12,0	56,8
	Á–Jú	3 718,3	473,0	4 191,3	2 256,0	6 447,3	65,0	11,3	57,7
	Jl–Sz	3 758,7	464,6	4 223,3	2 217,7	6 441,0	65,6	11,0	58,4
	O–D	3 742,0	460,9	4 202,9	2 227,8	6 430,7	65,4	11,0	58,2
2011.	J–M	3 668,3	488,7	4 157,0	2 265,0	6 422,0	64,7	11,8	57,1
	Á–Jú	3 740,7	459,7	4 200,4	2 216,5	6 416,9	65,5	10,9	58,3
	Jl–Sz	3 783,9	461,0	4 244,9	2 163,0	6 407,9	66,2	10,9	59,1
	O–D	3 778,6	457,6	4 236,2	2 151,2	6 387,4	66,3	10,8	59,2
2012.	J–M	3 719,4	502,4	4 221,7	2 148,6	6 370,3	66,3	11,9	58,4

Forrás: KSH STADAT

A gazdaság jövőbeli kilátásait, illetve a várakozásokat jól jellemzik a különféle „Konjunktúra-jelentések”. Számos jelentés készül számos módszertannal jelen jelentés keretein belül az alábbiakat kivonatoljuk röviden:

- KOPINT-TÁRKI Konjunktúrakutató Zrt. általános konjunktúrajelentés
- GKI GKI-Erste havi konjunktúrajelentés (konjunktúraindex)
- A feldolgozóipari vállalkozások helyzete és rövid távú kilátásai 2012 januárjában

A Kopint-Tárki konjunktúrajelentésében (Kopint-Tárki 2012) fenntartja a GDP idei változására vonatkozó előrejelzését, amely szerint a gazdasági növekedés a stagnálás közeli 0,3%-ot tehet ki. Ez a gazdasági teljesítmény az alábbi paraméterek mellett alakul majd így.

A gazdaság egyetlen húzóereje a felhasználási oldalon a nettó export, a termelési oldalon kizárólag a feldolgozóipar bővülése várható.

A prognózisok 2012-re az elmúlt évihez hasonló, bár attól nemileg elmaradó ipari teljesítményt vetítenek előre, csak időben fordított dinamikával: 2012-ben várhatóan inkább a második félv lesz erősebb, mint az első.

A tavalyinál kedvezőtlenebb belső piaci és külpiaci feltételek, valamint finanszírozási nehézségek közepette a beruházások idén tovább esnek, kb. 5%-kal.

A külkereskedelem teljesítménye - akár a termékforgalmi statisztikát, akár a GDP szerint számba vett, a szolgáltatásforgalmat is magában foglaló (konszolidált) mutatókat nézzük - 2011-ben jó volt. 2012-ben az export és az import növekedési üteme éves szinten mérséklődik. Az exportdinamikát a legnagyobb (európai) felvevőpiacok keresletének lassulása, az import ütemet a hazai - a fogyasztói és a beruházási piacot egyaránt érintő - keresletszűkítő (egyensúlyjavító) intézkedések várhatóan valamelyest visszafogják.

Szintén mérsékelt optimizmusról tanúskodik a GKI konjunktúra jelentése is. (GKI 2012)

Áprilisban - csaknem egy éves jelentős csökkenés és ezt követő kéthavi szerény emelkedés után - a márciusi szinten maradt a GKI-Erste konjunktúraindex (szezonális hatásoktól megtisztított) értéke. Ez a 2011 nyár végi szintnek felel meg. A GKI (www.gki.hu) által az EU támogatásával végzett felmérés szerint áprilisban, az üzleti szférában egészen minimális romlás, a fogyasztók körében pedig hasonló mértékű javulás volt tapasztalható. Az üzleti szférán belül csak a szolgáltató cégek várakozása romlott, a többi ágazatban gyakorlatilag nem változott. Továbbra is az ipar a legoptimistább ágazat, de áprilisban sem az elmúlt időszak termelésének, sem a várható termelési szintnek illetve a rendelésállománynak a megítélése nem változott. Hasonló a helyzet a legpesszimistább ágazatban, az építőiparban, bár itt az előző három hónap termelési színvonalának megítélése kedvezőbb lett. A kereskedelemben a rendelésállományt kisebbnek, az eladási pozíciót viszont jobbnak érezték a válaszolók. A szolgáltató szférában romlott az előző és a következő időszak forgalmáról alkotott vélemény is.

Bár a feldolgozóipar továbbra is egy lehetséges kitörési pontja a hazai gazdaságnak sajnos a várakozások ebben a szektorban is meglehetősen negatívak. Saját helyzetüket a feldolgozóipari vállalatok még soha nem látták ennyire pesszimistán, és tovább romlott a magyar gazdaság jelenlegi állapotának megítélése. A hazai feldolgozóipar gyakorlatilag két részre szakadt: az exportra termelő közép- és nagy vállalatokra, amelyek az elmúlt évben az újraéledő európai konjunktúra hullámain jelentős termelésbővülést értek el, megtámogatva az év végén gyenge forinttal, valamint a hazai piacra termelőkre, amelyek évek óta nem tudnak kitörni a stagnálásból. A negatív trendek mögött egyértelműen a bizonytalan keresleti kilátások állnak, amelyet tovább ront a gazdasági környezet általános, már-már állandósuló bizonytalansága.

Vállalkozások száma

Az alapadatok közlésén belül – mint alapmutató – folyamatosan nyomon követére kerül a regisztrált vállalkozások számának alakulása. Világosan érzékelhető, hogy a regisztrált

vállalkozások számának alakulásában nem történtek az utóbbi időszakban különösebben nagymértékű változások.

3. A REGISZTRÁLT GAZDASÁGI SZERVEZETEK SZÁMA GAZDÁLKODÁSI FORMA SZERINT

Időszak	Jogi személyiség ú társas vállalkozás	Ebből			Jogi szem. nélküli társas vállalkozás	Ebből		Társas vállalkozás összesen	Egyéni vállalkozás	Ebből nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozó	Vállalkozás összesen	Költségvetési és költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek	Nonprofit szervezet	Egyéb szervezet	Regisztrált szervezetek összesen
		kft.	rt.	szöv.		kkt.	bt.								
2011	J	367 958	352 840	5 289	3 056	197 853	5 713	189 860	565 811	1 043 558	383 761	1 609 369	15 552	117 887	1 744 780
	F	370 932	355 795	5 316	3 039	197 130	5 693	189 106	568 062	1 045 117	383 499	1 613 179	15 584	118 152	1 748 871
	M	373 694	358 512	5 325	3 053	196 309	5 672	188 264	570 003	1 045 857	384 182	1 615 860	15 565	118 430	1 751 793
	Á	376 553	361 345	5 345	3 047	195 604	5 641	187 572	572 157	1 048 879	385 173	1 621 036	15 557	118 803	1 757 326
	Mj	379 195	363 956	5 365	3 038	194 726	5 611	186 698	573 921	1 050 733	386 026	1 624 654	15 555	119 153	1 761 291
	Jú	381 645	366 362	5 396	3 029	194 053	5 586	186 039	575 698	1 052 018	386 383	1 627 716	15 489	119 442	1 764 567
	Jl	384 667	369 336	5 419	3 018	193 408	5 562	185 400	578 075	1 053 852	386 921	1 631 927	15 383	119 760	1 768 996
	A u	387 485	372 104	5 454	3 011	192 883	5 551	184 862	580 368	1 055 238	387 441	1 635 606	15 349	120 019	1 772 890
	S z	389 911	374 512	5 466	3 003	192 044	5 526	184 035	581 955	1 056 277	388 331	1 638 232	15 370	120 224	1 775 720
	O	392 445	377 014	5 478	2 992	191 385	5 507	183 387	583 830	1 057 617	388 951	1 641 447	15 375	120 483	1 779 181
	N	396 517	381 044	5 520	2 979	190 523	5 479	182 542	587 040	1 058 398	388 647	1 645 438	15 376	120 744	1 783 422
	D	403 984	388 426	5 593	2 976	190 113	5 471	182 127	594 097	1 057 410	385 569	1 651 507	15 234	120 903	1 789 509
2012	J	405 667	390 079	5 606	2 971	189 329	5 447	181 361	594 996	1 054 523	381 372	1 649 519	15 325	121 099	1 787 800
	F	411 088	395 447	5 638	2 966	188 545	5 427	180 589	599 633	1 051 334	371 912	1 650 967	15 371	121 441	1 789 633
	M	411 958	396 293	5 652	2 962	187 844	5 400	179 911	599 802	1 051 638	370 259	1 651 440	15 366	121 710	1 790 357
	Á	412 502	396 833	5 661	2 953	187 074	5 377	179 162	599 576	1 052 960	369 933	1 652 536	15 366	121 943	1 791 682

Forrás: KSH STADAT

A 250 fő alatti alkalmazotti létszámmal működő vállalkozások túlnyomó többségét az 1-9 fős (69%) és a 0, vagy ismeretlen létszámú vállalkozások (29%) teszik ki. A két nagy „blokkból” az első negyedévben az 1-9 fős, újonnan regisztrált vállalkozások száma csökkent, míg a 0 fős vagy ismeretlen létszámú vállalkozások regisztrálása a korábbi trend mentén, enyhén emelkedett. Az új bejegyzések visszaesésére magyarázatot adhat, hogy megszűnt a gyorsított eljárás a cégbíróságokon, valamint, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szigorúbban ellenőrzi az adatokat az adószám kiadása előtt (lásd részletesen a Szabályozási környezet fejezetben).

A jövőre vonatkozó gazdasági aktivitást jól érzékelteti a potenciális vállalkozók vállalatalapítási hajlandóságának azon hányada, amely már tényleges vállalkozásalapításban is megjelenik. Ezért az új bejegyzésű gazdasági szervezetek számának alakulása is egy fontos momentuma a KKV-szektor helyzetének.

4. AZ ÚJ BEJEGYZÉSŰ GAZDASÁGI SZERVEZETEK SZÁMA GAZDÁLKODÁSI FORMA SZERINT

Időszak		Jogi személyiségű társas vállalkozás	Ebből			Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás	Ebből		Társas vállalkozás összesen
			korlátolt felelősségű társaság	részvénytársaság	szövetkezet		közkereseti társaság	betéti társaság	
2011.	I. név	12 326	12 080	105	46	319	2	176	12 645
	II. név	11 744	11 505	107	25	242	2	152	11 986
	III. név	11 639	11 399	127	15	253	2	160	11 892
	IV. név	17 522	17 233	170	17	212	3	150	17 734
2012.	I. név	11 755	11 525	97	18	184	–	132	11 939
	II. név								
	III. név								
	IV. név								

Forrás: KSH STADAT

Az első negyedévben 33 százalékkal több cég ellen indult ugyanakkor felszámolási és 54 százalékkal több céggel szemben végelszámolási eljárás az Opten adatbázisa szerint. A cégnylévántartás szerint jelentősek a regionális különbségek: Közép-Dunántúlon 50 százalékkal, Észak-Alföldön 15 százalékkal nőtt a felszámolások száma. Ágazati bontásban vizsgálva, elsősorban a kiskereskedelmet, informatikát, vendéglátóipart és pénzügyi szolgáltatásokat érintették az eljárások. Az Opten közleménye szerint a növekedés elsősorban a változó szabályozási környezetnek tudható be, hiszen a hatóság egyre hatékonyabban próbálja megtisztítani a gazdaságot a ténylegesen nem működő cégektől. (A NAV a mérleget be nem nyújtó cégek törlését is kezdeményezte.)

Konjunktúra adatok (indexek)

Külön érdemes már a KKV-kel kapcsolatos részen belül figyelni a szektorra jellemző konjunktúra jelentések alakulását. Jelen esetben a meglevő jelentések adatainak bemutatására szorítkozik a jelentés:

- OTP-Policy Agenda
- Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet KKV körkép

Mindkét jelentés mérsékelt optimizmusra adhat okot – maradéktalan összhangban a makroszintű várakozások stagnálás közeli értékeivel.

Az elmúlt negyedévhez képest kevésbé borúsan ítélik meg a gazdasági kilátásokat a kis- és középvállalkozók az OTP-Policy Agenda felmérése szerint. A legfrissebb adatok alapján még nem lehet egyértelműen trendfordulóról beszélni, de az kétségtelen, hogy - miközben a mutató értéke továbbra is pesszimizmusra utal - az index zuhanása megállt. Az OTP KKV Konjunktúra Index jelenlegi értéke 42%, ami enyhe emelkedést mutat a negyedévvel korábban mért adatokhoz képest. A cégvezetők várakozásai javultak a gazdaság megítélésében: 2011 második és harmadik negyedéves stagnálást követően a negyedik negyedévre jelentősen romlott az index értéke, amely 2012 elejére, 39,8%-os értékkel elérte a mélypontját. A legfrissebb kutatási adatok szerint az index kis mértékben javult, elérve a 42%-ot.

A kkv-szektor cégvezetőinek 60%-a látja negatívan a magyar gazdaság következő fél évét. Negyedévvel ezelőtt ez az érték még 69% volt. A mostani felmérésben a válaszadók 36%-a szerint kis mértékben, 24%-a szerint pedig jelentősen romlik a magyar gazdaság helyzete a következő félévben. Stagnálásra minden negyedik megkérdezett (26%) számít. Az optimisták aránya lényegesen kisebb: 14% számít kisebb javulásra, míg érdemi pozitív változásra csak 1%. A megkérdezett cégvezetők, mint általában, most is valamivel jobbnak tartják saját vállalkozásuk kilátásait, mint az országét. 32%-uk arra számít, hogy enyhe mértékben romlik vállalkozása gazdálkodási helyzete, míg 12% erős visszaesést valószínűsít. A jelenlegi helyzet változatlanságával a válaszadók szűk egyharmada (32%) számol, míg pozitív változással csupán egyötödük.

A GVI KKV körkép legutolsó rendelkezésre álló adatai (2011. harmadik negyedév) alapján is pesszimisták a várakozások. A kis- és közepes vállalkozások jelenlegi üzleti helyzetre vonatkozó indikátorok közül kizárólag a rendelésállomány mutatója emelkedett, viszont 2010 harmadik negyedévéhez képest egyik konjunktúramutató értéke sem csökkent. A jövőre irányuló várakozások is hasonlóan alakultak az elmúlt három hónap során, hiszen csak a beruházási aktivitást tervezik növelni az előző negyedévhez képest a vállalkozások, a többi mutató értéke csökkent, ráadásul az összes indexben visszaesés figyelhető meg az előző év azonos időszakához viszonyítva. Mindezek következtében a KKV Konjunktúraindex értékének jelentősebb mértékű csökkenése figyelhető meg 2011. harmadik negyedévében, így a 2008-as és a 2009-es kivételével a mostani a legalacsonyabb októberi érték. A Bizonytalansági Index az előző negyedévhez képest nem változott, vagyis a vélemények különbözősége a kis és közepes vállalkozások jelenlegi és várható üzleti helyzetének megítélését illetően viszonylag magas szinten maradt. A konjunktúraindex a cégek tulajdonosi hátterét és exporttevékenységét figyelembe véve valamennyi vállalati kategóriában csökkent, egyedül a legkisebb (49 fő alatti) cégek körében figyelhető meg emelkedés az elmúlt három hónaphoz képest.

A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

Hitelek

Az elmúlt években kibontakozó válságban a kis- és középvállalkozói körnek dupla sokkot kellett elszenvednie az OECD áprilisban megjelent, *Financing SMEs and Entrepreneurs 2012* című tanulmánya² szerint. Azon túl, hogy érezhetően csökkent a vállalkozások által kínált termékek iránti kereslet, a hitelforrások is jelentősen beszűkültek. A szervezet által vizsgált 2007 és 2010 közötti időszakban a kkv-k szigorúbb hitelfeltételekkel néztek szembe mint a nagyvállalatok (rövidebb futamidő, magasabb járulékos költségek). A kisebb vállalkozások gazdasági kilátásait a pénzügyintézetek negatívabbra értékelték.

Az összehasonlító tanulmányból kiderül, hogy hazánkban kiemelkedően magas a nem teljesítő kölcsönök aránya, 2010-ben ez 15,4 százalék volt. Mindemellett az átlagos kamatlábak is kimondottan magasak voltak nemzetközi összehasonlításban. A csődök száma a vizsgált körben 142 százalékkal emelkedett 2007 és 2010 között.

Az Európai Központi Bank hasonló témában³ készített felmérése (*Survey on the Access to Finance of Small and Medium-Sized enterprises in the Euro Area*) hasonló eredményre jutott az euróövezet országaiban. A vizsgált gazdaságokban kimutathatóan nő a KKV szektor hiteligénye, viszont csökken vagy stagnál a bankok hitelnyújtási hajlandósága. A felmérésben megkérdezett kkv-k banki hitel iránti igénye 32 százalékról 35 százalékra emelkedett, miközben a megkérdezett vállalkozások 13 százalékának utasították már el hitelkérelmét.

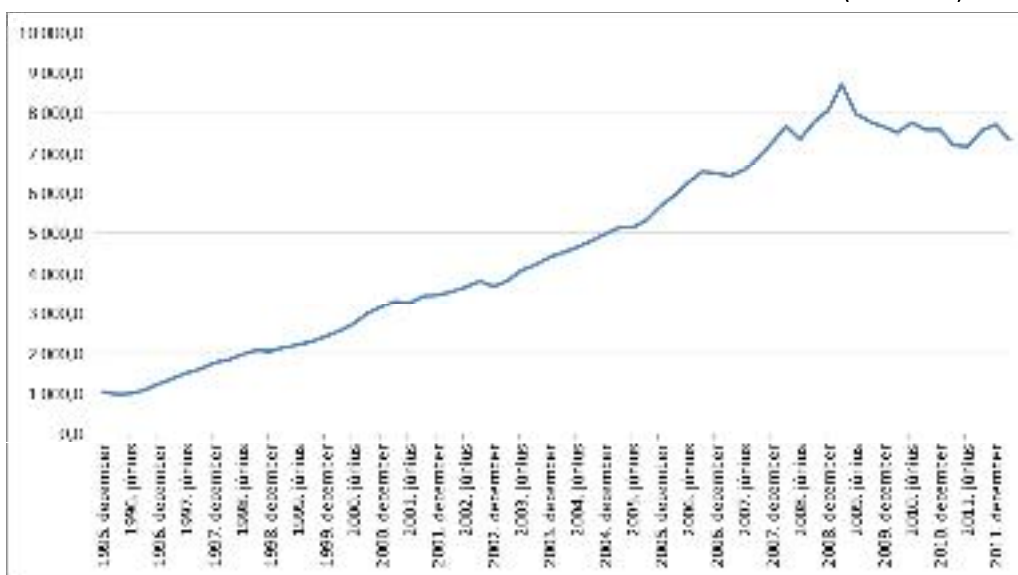
A nyugat-európai országokban megfigyelhető tendenciákat erősítik meg a hazai tapasztalatok is. A KPMG vállalathitelezési hangulatindexe a 2011. november +0,1-es szintről -0,7-re csökkent az első negyedévben. A vállalati hitelezésért felelős banki vezetők a vállalati hitelpiacon tapasztalható hangulat egyértelmű romlását jelezték, és a közeljövőben sem számítanak javulásra. Az európai trendekhez hasonlóan ugyanakkor a vállalathitel-kereslet enyhe magyarországi növekedéséről számoltak be a megkérdezettek. A hitelkérelem elbírálásának feltételei közül (üzleti kilátások, múltbeli gazdasági teljesítmény, eladósodottság) elsősorban a negatív üzleti kilátások a meghatározóak.

² <http://www.news.admin.ch/NSBSubscriber/message/attachments/26627.pdf>

³

<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/accesstofinancesmallmediumsizedenterprises201204en.pdf?fl22ae9ce2aedd95c0e4d8974f6a6eb>

1. NEM PÉNZÜGYI VÁLLALATOK TELJES HITELÁLLOMÁNYA (MRD Ft)

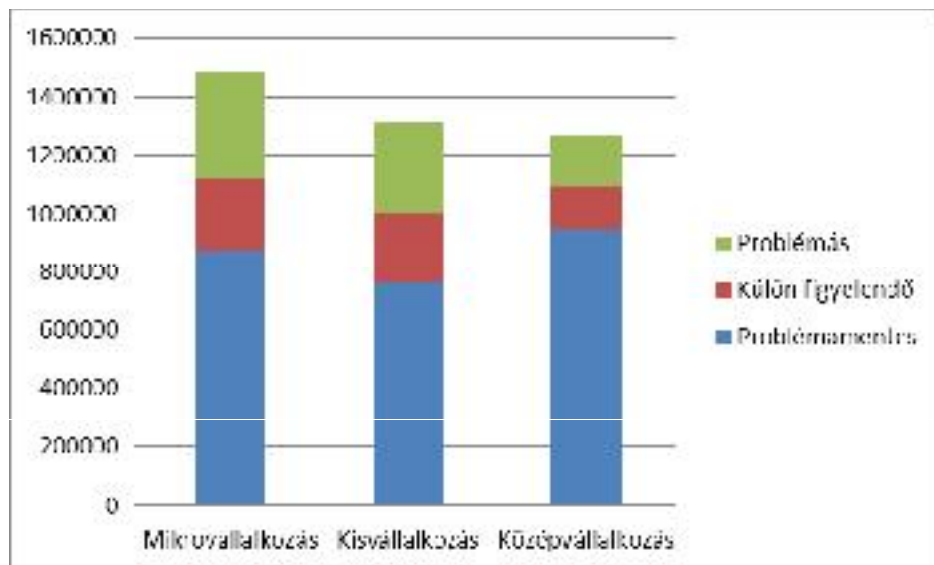

Forrás: MNB

Mivel a pénzüzetek Kelet-Európában is javítani akarják a hitel/betét mutatóikat, az Ernst&Young további 2000 Mrd forintnyi hitel eltűnését valószínűsíti.

A KKV-knak nyújtott bankhitelek állománya a 2008-ig gyorsan nőtt, azóta stagnál. A kereskedelmi bankok a 2008-ban kezdődött pénzügyi válság óta szinten tartják a vállalati és ezen belül a KKV-knak nyújtott hitelek állományát. Érdemi változás jelent, hogy szigorodtak a hitelnyújtás feltételei (magasabb kamatok, szigorúbb fedezeti elvárások). 2009-eleje óta romlik a bankok KKV-hiteleinek minősége, csökken a problémamentes hitelek aránya. A növekvő veszteségeket a bankoknak egyrészt a kamatkülönbözetben kell érvényesíteniük, másrészt növelniük kell tőketartalékaikat.

1. KKV SZEKTOR HITELÁLLOMÁNYÁNAK ÖSSZETÉTELE 2011 VÉGÉN (Ft)

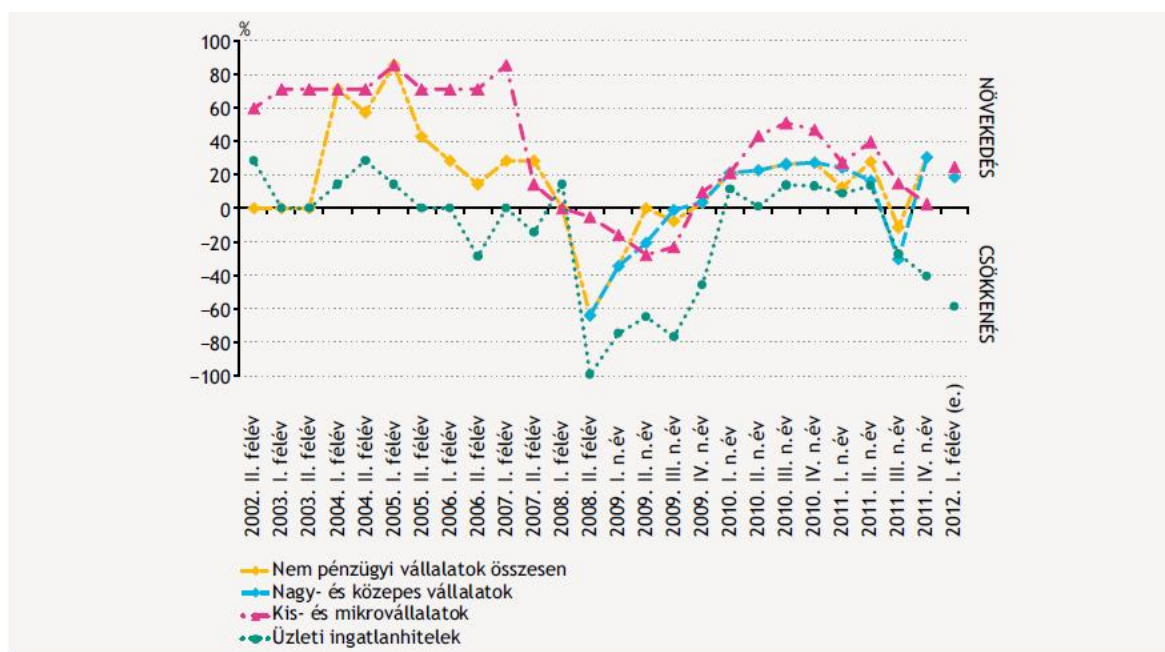

Forrás: PSZÁF

A Magyar Nemzeti Bank félévente elvégzett hitelezési felmérése szerint a vállalkozásoknak adott hitelek feltételei a közeljövőben tovább szigorodnak, és a források összességében nem bővülnek. A szigorodás tovább növeli a KKV-k terheit, így romlanak az esélyek arra, hogy a szektor érdemben hozzájáruljon a növekedéshez. A hitelforrások alacsony szintje önmagában a jelenlegi helyzetben kevésbé súlyos probléma. Amíg a KKV-k várakozásai negatívak, nem várható a hitelkereslet növekedése sem. Önmagában a hitelkínálat növelése nem alkalmas a növekedés beindítására.

A tényekkel összhangban a várakozások is meglehetősen borúlátóak. A PSZÁF legújabb előrejelzései szerint tovább szűkülő hitelkínálat várható a közeljövőben is. A vállalati szegmensben a bankok 30%-a tovább szigorította a hitelezési feltételeit a negyedik negyedévben és a bankrendszer nettó értelemben vett 60%-a további szigorításokat tervez 2012. első félévében (1. ábra). A hitelezési gyakorlat szigorodása szinte minden feltételt érint a tervek szerint, összességében a források további szűkülése prognosztizálható.

2. KIHELYEZNI KÍVÁNT HITELMENNYISÉG A VÁLLALATI HITELEK PIACÁN

Forrás: PSZÁF

A Széll Kálmán terv 2.0 szintén prioritásként kezeli a kkv-k finanszírozási forráshoz jutásának javítását. A dokumentum ugyanakkor megállapítja, „mivel Magyarországon a bankrendszer tőke megfelelése rendszerszinten megfelelő, és a bankrendszer likviditása javul, ezeken a területeken a 2012. évi Nemzeti Reform Programban nem tervezünk konkrét beavatkozásokat.” A bankrendszer jelentős likviditási többlettel rendelkezik, a bankok alacsony hitelezési hajlandósága a fő korlátja a hitelezési aktivitásnak. A Kormány és a Bankszövetség 2011. végi megállapodása értelmében a mikro-, kis- és középvállalati hitelállomány 2012. szeptember 30-ig jelentkező növekménye csökkenti a 2012. évi bankadó alapját. A megállapodás további „bizalomépítő” intézkedésként legfelsőbb szintű vezetői egyeztetéseket irányoz elő.

A vállalati hitelezés szűk keresztmetszetét képező piaci kilátások javítása érdekében a kormányzat a kiszámítható gazdaságpolitikával tud hatást gyakorolni a hitelezési piacra.

Érdemes vizsgálni azt a kérdést, hogy az állami eszközök mely területeken, milyen módon, és milyen mértékben kompenzálhatják a banki hitelkínálat zsugorodását és szigorodását.

Tőkepiac

A finanszírozási lehetőségeken belül a másik lehetséges érdemi alternatíva a részesedésfinanszírozás és ezen belül is a kockázati-tőke. Ez főleg azért jelenthető ki, mert az

elmúlt 20 évben a GDP-arányos kockázati- és magántőke befektetések területén Magyarország még uniós összehasonlításban is élenjárónak bizonyult. Kicsit árnyalja ezt a látványos eredményt, hogy a hazai befektetések több mint kétharmadát érett fázisban lévő cégekbe történő bevásárlás tette ki, míg a kezdeti fázisban lévő cégekbe a befektetések csak mindössze 5%-a irányul.

Nagyon jó évet zárt az európai kockázati tőke szektor 2011-ben, a legfrissebb adatok szerint 82 százalékkal több forrást tudtak gyűjteni az alapkezelők, mint 2010-ben, miközben a cégértékesítések is 50 százalékkal emelkedtek. A befektetési oldalon igaz szerényebb volt az emelkedés, viszont a piaci tendenciák azt mutatják, hogy a fellendülés a válság után töretlen, bár a történelmi csúcsoktól még messze vagyunk. A statisztikák alapján Magyarország nagyon jól áll európai összevetésben, külön pozitívum, hogy nagyon sok külföldi alapkezelő fektet be magyar cégekbe. A korai fázisú vállalatoknál is jól látszik az előny, ha a befektetésekről van szó, a Jeremie-programnak hála pedig még sokáig ott lehetünk az élmezőnyben (Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület 2012).

Mindenképp érdemes észrevennünk, hogy a hazai adatok az átlagnál kissé jobban alakulnak.

5. KOCKÁZATI-TŐKE BEFEKTETÉSEK A RÉGIÓBAN

Ország	Befektetés* (GDP %-ban)		Befektetés** (GDP %-ban)	
	Teljes szektor	Kockázati tőke	Teljes szektor	Kockázati tőke
EU átlag	0,337%	0,029%	0,326%	0,027%
Magyarország	0,078%	0,030%	0,194%	0,040%
Lengyelország	0,187%	0,006%	0,185%	0,007%
Ausztria	0,041%	0,007%	0,107%	0,031%
Csehország	0,124%	0,005%	0,089%	0,004%
Románia	0,037%	0,000%	0,050%	0,003%

Forrás: EVCA, Portfolio.hu

*a befektető székhelye szerint

**a befektetés székhelye szerint

Külön érdemes megemlíteni, hogy hazánk kiemelkedik a mezőnyből, ha a kockázati tőke befektetéseknek csak azt a szeletét nézzük, amelyek a korai fázisú cégeknek adnak finanszírozást. Itt mutatkozik meg a Jeremie-program jelentősége, a 8 alapkezelő által kezelt alapok tevékenységének köszönhetően még az európai átlagot is felül tudtuk múlni 2011-ben. A Magyar Vállalkozásfinanszírozási Zrt. pedig újabb pályázatot fog kiírni, ami arra enged következtetni, hogy ezen a téren a következő években is a magyar kockázati-tőke piac az összehasonlítások elején fogunk végezni.

Az általános optimizmus ellenére nem szabad nem észrevenni, hogy azért a beavatkozások által indukált források alapjaiban véve felülről korlátosak. Gyakorlatilag ennek a felismerésnek a fontosságára világít rá a Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület legfrissebb javaslatcsomagjában (Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület 2012)

A JEREMIE kockázati tőkeprogram forrásközvetítője, a Magyar Vállalkozásfinanszírozási Zrt. (MV Zrt.) friss adatai szerint 2011 végéig összességében 12,2 milliárd forintról született befektetési döntés az alapkezelőknél, 44 társasággal szerződtek le, vagyis az egy vállalatra jutó tőke 277 millió forint volt. A program 2010- es indulását követően csaknem egy évnek kellett eltelnie, hogy a befektetések megindulhassanak, viszont 2011 eleje óta dinamikusán tudott nőni a befektetett vagyon, ami annak is köszönhető, hogy az alapkezelők ekkora tudták felépíteni azt a kapcsolati hálót, ami szükséges a jó projektek kiválasztására. Azonban a JEREMIE program alapján rendelkezésre álló források korlátozottak. Eddig 8 alapkezelő összesen mintegy 31,5 milliárd HUF forrást nyert el az MV Zrt. közvetítő útján és ahhoz összesen mintegy további 13,4 milliárd HUF összeget tudott gyűjteni. Egy további tervezett JEREMIE kockázati tőkeprogramban az MV Zrt. közvetítésével további 28,5 milliárd forintos EU-s visszatérítendő támogatásra lehet majd pályázni, ami, kiegészülve a magánbefektetők által befektetett tőkével, 41 milliárd forintos friss forrást tenne elérhetővé (Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület 2012).

Pontosan ezért nagyon hasznos felvetés, hogy a privát szféra magyarországi kockázati tőke aktivitása fokozódjon, és minél több magyar vállalkozás férhessen hozzá ehhez a finanszírozási csatornához. Ezt pedig elsősorban a kockázati tőke befektetések piaci szereplőinek ösztönzésén keresztül, az ilyen befektetések piaci környezetének javításával lehetne elérni.

Állami eszközök, pályázati források

A korábban tervezettnél később jelenik csak a munkahelyi képzést támogató pályázat. A pályázatra összesen 21 milliárd forint áll rendelkezésre. A mikro- és kisvállalkozások maximum 10 millió, míg a középvállalkozások maximum 50 millió forintos támogatásra nyújthatnak be pályázatot.

A tervek szerint az MFB megvásárolná a Takarékbank 38 százalékát. Ezzel döntő befolyást szerezne az 1600 fiókot magában foglaló, széles kis-és középvállalati ügyfélkörrel rendelkező takarékszövetkezeti szövetségben.

A 2007-2013-as tervezési időszakban rendelkezésre álló források lehívása érdekében a kifizetések gyorsítására tett intézkedéseket a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség. Az NFÜ elnöke szerint 2012-2015 között évente mintegy 1400-1500 milliárd forintot kellene kifizetnie az ügynökségnek. A lehívások késlekedésének egyik legfőbb akadálya, hogy a projektgazdák sem

nyújtották be az aktuális elszámolási csomagokat (elsősorban az önkormányzati projekteknel tapasztalható elmaradás, nem annyira a vállalkozásoknál). Az NFÜ vezetősége már korábban is változtatott a pályáztatási rendszeren, és az elakadt pályázatok kezelését prioritásként kezeli.

Rendkívül népszerűnek bizonyult az Új Széchenyi Kombinált Mikrohitel Program, amellyel a kereskedelmi bankokon keresztül finanszírozási forráshoz nem vagy nehezen jutó mikrovállalkozások is forráshoz juthatnak. Az Eximbank által 2011-ben kidolgozott, forgóeszköz-financezírozást szolgáló konstrukció lényege, hogy a vállalkozások fix kamatozású, középlejáratú, euróhitelhez jutnak. 2011-ben 20 milliárd forintot sikerült kihelyezni, de 2012-ben a folyósított hitel összege a kétszeresére nőhet az Eximbank szerint.

Vállalkozásfejlesztési eszközök, politikák és intézményrendszer

Stratégiák

A kormány érvényben levő kis- és középvállalkozói politikáját több különálló dokumentumban találhatjuk meg, amelyek egymással összefüggésben, részben a releváns részekre hivatkozva fejtik ki a kormányzati politika fejlesztéspolitikai, költségvetési, foglalkoztatási és más szempontjait. A monitoring fontos szempontja, hogy hogyan alakul ezeknek a politikáknak a megvalósítása. A releváns, figyelemmel kísért dokumentumok:

- Új Széchenyi Terv
- Növekedési terv
- Széll Kálmán terv, Széll Kálmán terv 2.0
- 2007-2013 programozási időszak uniós forrásainak felhasználását meghatározó dokumentumok
- EU2020 stratégia
- EU iparpolitikai ajánlásai
- az EU kvv-fejlesztési politikája (Kisvállalkozói intézkedéscsomag, korábban Kisvállalkozói Charta).

A korábbi jelentéseinkben részletesen bemutattuk a különböző stratégiai dokumentumokat, a következőkben csak az egyes stratégiákban bekövetkezett változásokra, a korábbiak által elért, mérhető hatásokra fókuszálunk.

A 2012. áprilisban megjelent Széll Kálmán terv 2.0 a növekedés élénkítésének egyik eszközeként tekint a kisvállalkozások adózásának egyszerűsítésére. A dokumentum célul tűzi ki egy átláthatóbb, a jelenleginél egyszerűbb adózási keretrendszer kialakítását. Ezen kritériumoknak

megfelelő pénzforgalmi szemléletű, reáltevékenység alapú adózási forma bevezetését tervezi a kormány.

2012 május 10-én megjelent a Regionális operatív programok 2011-2013. évekre szóló akcióterveinek jóváhagyásáról, és egyes prioritásai hazai társfinanszírozási keretének növeléséről szóló 1144/2012. (V. 10.) Korm. határozat. A jogszabály értelmében 22 339 Mrd Ft-al nő a Dél-Dunántúli, a Közép-Dunántúli, a Közép-Magyarországi és a Nyugat-Dunántúli Operatív program hazai társfinanszírozási kerete. A 2011-2013-as időszakban megjelenő pályázatok teljes kerete 518 393 Mrd Ft-ra emelkedik. Legnagyobb mértékben a gazdaságfejlesztésre rendelkezésre álló források nőnek (regionális gazdaságfejlesztés, tudásalapú gazdaság innováció- és vállalkozásorientált fejlesztése).

6. GAZDASÁGFEJLESZTÉSRE RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ – MÉG NEM LE NEM KÖTÖTT – MEGHIRDETHETŐ KERET
RÉGIÓNKÉNT (MRD Ft)

Dél-Alföld (Regionális gazdaságfejlesztés)	2 971
Dél-Dunántúl (A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése)	548,1
Észak-Alföld (Regionális gazdaságfejlesztés)	11 109
Észak-Magyarország (A versenyképes helyi gazdaság megteremtése)	2 651
Közép-Dunántúl (Gazdaságfejlesztés)	2 582,8
Közép-Magyarország (A tudásalapú gazdaság innováció- és vállalkozásorientált fejlesztése)	16 103
Nyugat-Dunántúl (Regionális gazdaságfejlesztés)	1 183,8

Forrás: 1144/2012 Korm. határozat

Intézményrendszer

A Nemzeti Gazdasági Miniszter májusban bejelentette, hogy a kkv-k fejlesztéséért felelős miniszteri biztos kinevezését tervezik. A lépés annyiban ésszerűnek tűnik, hogy a több ágazatot érintő vállalkozás-fejlesztés valamifajta koordinációjára van szükség a kormányzaton belül.

Szabályozási környezet

Adózás, járulékok

A 2011-es konvergenciaprogram szerint a kormányzati szektor bevételei a GDP arányában kifejezve a 2011-es 51,7%-os szintről 2015-re 38,7%-ra csökken, a kiadások 48,8%-ról 40,3%-ra mérséklődnek. A folyamat már 2012-ben elindul az előirányzott számok 44,6% és 44,1%. Ugyanakkor az is fontos, hogy az adóterhek változása hogyan érinti a vállalkozásokat, milyen hatással van a versenyszférára. A monitoring során egyrészt az adó- és járulékszabályok változását követjük, másrészt az elérhető adatok alapján bemutatjuk a vállalkozások adóterheinek alakulását. Az előbbi tényezőt a jogalkotás követésével jellemezzük, a közterhek makroszintű változásáról évente egyszer készül jelentés.

Cégalapítás szabályai

Módosultak a cégalapítás szabályai, ami miatt az első negyedévben a korábban megszokottnál kevesebb vállalkozást jegyezték be. A visszaesést egyrészt a gyorsított cégbírósági bejegyzés megszűnése, másrészt a bejegyzési illetékek emelése magyarázhatja (a korábban egységes 15 000 Ft helyett kft-knek 50 000 Ft-ot, kkt-knak 25 000 Ft illetéket kell megfizetni). További szigorítás a megelőző adóregisztrációs eljárás, amely szerint 2012. január 1-től a NAV a rendelkezésre álló adatok alapján ellenőrzi a tisztviselők, képviselők adózási múltját. A NAV az adószám kiadását is megtagadhatja.

Adminisztratív terhek

A Széll Kálmán Terv 1. bürokráciacsökkentő programja a következő helyzetelemzést adja: „A magyarországi vállalatokat drámaian magas bürokrácia sújtja. Magyarországon az adminisztrációs terhek a GDP 10,5%-ára, mintegy 3000 milliárd forintra rúgnak, szemben az uniós átlag 1000 milliárd forinttal, amely a GDP 3,8%-a. Ez azt jelenti, hogy egy magyarországi vállalkozás bürokratikus költségei évente körülbelül 3.000.000 forintnak felelnek meg, a vállalatvezetők számára egy évben átlagosan 65 órát jelent a különböző adminisztratív feladatok ellátása. Ez a terhelés háromszor magasabb az uniós átlagnál, és kétszer nagyobb, mint a visegrádi országokban.”

Az 1. program 500 milliárdos tehercsökkentést tervez. Az előrehaladást a kormány (NGM) saját jelentései alapján tervezzük bemutatni.

Munkaerőpiaci szabályozás

Július 1-től lép hatályba az új Munka törvénykönyve, amely nagyobb mozgásteret enged a munkaadók és a munkavállalók közötti alkufolyamatnak, az új kollektív szerződés a munkavállaló előnyére és hátrányára is eltérhet az Mt. rendelkezéseitől. Új atipikus munkaviszonyokat vezetett be a dokumentum. Ilyen új fogalom a munkavégzés behívás alapján, a munkakör megosztás és a több munkáltató által létesített jogviszony eddig ismeretlen foglalkoztatási formák voltak hazánkban. A munkaidővel kapcsolatos szabályozás is rugalmasabbá vált, valamint a felmondási és munkaviszony megszüntetésére vonatkozó jogszabályok is enyhülnek.

A rugalmasabb munkaerőpiac hosszú távon hozzájárulhat a hazai aktivitás emeléséhez, valamint az foglalkoztatás bővüléséhez, ezzel támogatva a kormányzat célkitűzéseit. Az átalakítás időzítése azonban komoly kockázatokat hordoz. A jelenlegi, kedvezőtlen hazai és nemzetközi növekedési kilátások, valamint a jelentős bizonytalanság miatt rövid távon a munkanélküliség emelkedését okozhatja az új szabályozás.

Sajtófigyelő

Beszállítói kedvezményeket biztosító rendszer kialakításáról írt alá megállapodást a VOSZ ügyvezetője, az MVM Partner Zrt. igazgatóságának elnöke, a Vodafone Magyarország Zrt. elnöke, a Shell Hungary Zrt. igazgatóságának elnöke, a Porsche Hungaria Kft. ügyvezető igazgatója, a Gablini cégcsoport vezérigazgatója és a VOSZ-BESZ Zrt. vezérigazgatója. A rendszerbe belépő kkv-k a beszerzések során a nagyvállalatok számára elérhető kedvezményekhez juthatnak. Az ötletgazdák szerint 2013 végéig 60 ezer vállalkozás csatlakozhat a beszerzési, vásárlói, fogyasztói összefogással megvalósuló rendszerhez.

Javaslattétel, elemzések

Az első jelentésben közölt adatok és tények alapján javasoljuk annak részletes vizsgálatát, hogy a KKV-szektor banki hitelezésének stagnálása és szigorodása milyen hatással van a KKV-k növekedési potenciáljára és, milyen állami politikák segíthetik hatékonyan a forráshoz jutás javítását.